

BRIGITTE BENKEMOUNOVÁ

# Zápisník Dory Maarové



 metafora

Slavná surrealistka, básnířka a fotografka – žena,  
která uhranula Picassovi a sama se zapsala do dějin umění.

Uznávaná fotografka, malířka, básnířka, členka surrealistické skupiny. To vše byla Dora Maarová kromě toho, že jednoho dne potkala Pabla Picassa a stala se jeho milenkou. Novinářka Brigitte Benkémounová odhaluje pomocí nalezeného zápisníku život slavné umělkyně, její vztahy s osobnostmi bohémské Paříže a úsilí, které věnovala umění.

*Fascinující studie Paříže a její umělecké avantgardy, která by měla být povinnou četbou pro příznivce surrealismu a moderního umění.*

– Publishers Weekly

*„Dějiny umění v kombinaci s detektivkou: co by mohlo být víc vzrušující?“*

– ARTnews

Brigitte Benkemounová

ZÁPISNÍK  
DORY MAAROVÉ



Brigitte Benkemounová

ZÁPISNÍK  
DORY MAAROVÉ

*Přeložil Tomáš Havel*



metafora®

***Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy***

*Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.*

**Kniha vychází za finančního přispění  
Ministerstva kultury ČR.**

*Je suis le carnet de Dora Maar* © Editions Stock, 2019

Cover Roxane Lagache

Cover Illustration: Archives de Dora Maar / Photo de Dora Maar, Paris, 1947 © Rogi André, Bibliothèque nationale de

France / *Sans-titre (Main-coquillage)*, Dora Maar © Adagp,

Paris, 2019 / Répertoire de Dora Maar, 1951

Translation © Tomáš Havel, 2020

Czech edition © Grada Publishing, a. s., 2020

All rights reserved

ISBN 978-80-7625-470-1 (ePub)

ISBN 978-80-7625-469-5 (pdf)

ISBN 978-80-7625-116-8 (print)

*Thierrymu,  
který měl to štěstí ztratit i nalézt.*

*Rodičům,  
ztraceným, avšak nikdy zapomenutým.*





*Nejdřív najdu, potom hledám.*

Picasso

*Mám úžasný osud, ať už se zdá jakýkoli.  
Dřív jsem říkala: mám příliš tvrdý osud,  
ať už se zdá jakýkoli.*

Henriette Theodora Markovitchová



*Předmluva*  
Nalezený předmět

Přišel poštou, pečlivě zabalený v bublinkové obálce.

Tatáž značka, tatáž velikost, tatáž hladká kůže, ale červenější, hebčí a s větší patinou.

Říkala jsem si, že se mu bude líbit, možná ho bude mít i raději.

Zrovna ztratil malý diář Hermès, který nebyl ani tak starý, ale tím, že ho nosil všude s sebou, nakonec vypadal dost opotřebovaně. Jakýsi talisman s vyraženými iniciálami T. D.; přilnul k němu fyzicky i citově...

Pokaždé, když něco ztratí – většinou se jedná o běžnou věc: cestovní pas, klíče, mobil –, musím hledat s ním. Většinou nacházím rychle... Ale tentokrát byl diář k nenalezení. Po několika dnech T. D. rezignoval a rozhodl se, že si koupí nový.

„Tenhle typ kůže se už bohužel nevyrábí,“ oznámil mu prodavač s náznakem lítosti v hlase a zdvořilým gestem, že diskuse pro něj skončila. Každý druhý by se spokojil s kůží zrnitou, vroubkovanou nebo krokodýlí. Jenže T. D. se nikdy nevzdává. Svůj poklad na-

lezl na portálu eBay, v oddělení „vintage – drobné kožené zboží“. Za sedmdesát eur. A za pár dní mu přišel.

Umíněnost je nakažlivá – T. D. nebyl doma, a tak jsem chtěla sama ověřit, že zasláné pouzdro bude skutečně přesně odpovídat tomu ztracenému. Důkladně jsem ho prozkoumala. Přitom jsem se podívala i dovnitř.

Prodejce z něj vyňal výměnný roční diář, do nějž si bývalý majitel nejspíš zapisoval schůzky, pozvánky či různé tajnosti. Ve vnitřní kapsičce však zůstal malý zápisník – telefonní seznam. Bezděčně jsem v něm zalistovala. Bezpochyby roztržitě, protože mi trvalo tři stránky, než jsem narazila na Cocteaua! Ano, Cocteau a u něj adresa: 36, rue Montpensier! Vzpomínám, jak mě zamrazilo v zádech a hned nato mi vyrazil dech další objev: Chagall, 22, place Dauphine! Začala jsem překotně obracet stránky: Giacometti, Lacan... A pak už defilovali jeden za druhým: Aragon, Breton, Brassai, Braque, Balthus, Éluard, Leonor Finiová, Leiris, Ponge, Poulenc, Signac, de Staël, Sarrautová, Tzara... Dvacet stránek, na nichž jsou v abecedním pořadí seřazeni největší umělci poválečné doby. Dvacet stránek, které je třeba si ještě jednou projít, aby člověk uvěřil. Dvacet neskutecných stránek soukromého seznamu surrealismu a moderního umění. Dvacet stránek, které člověk šokovaně hledí pohledem. Dvacet stránek, jichž se skoro ani nedotýkám ze strachu, že by se mi snad mohly rozpadnout pod rukama, rozplynout se jako sen. A úplně na konci datace nalezeného pokladu – kalen-

dář na rok 1952 dokazuje, že notýsek pochází z roku 1951. Už nikdy nebudu vyčítat T. D., že něco ztratil.

Samozřejmě mě zajímalo, kdo si hnědým inkoustem poznamenal všechna ta jména. Kdo mohl znát všechny ty velikány 20. století a pohybovat se mezi nimi? Nutně zase nějaký velikán!

Hned na úvod se tedy poctivě doznávám k tomu, že jsem o ničem nerozhodla. Ten zápisník jsem si nevybrala, vtrhl mi do života, vnutil se, vnutil mi...

Padla jsem do léčky, nedokážu odolat vábení jmen, jsem jako policejní pes, kterému podstrčili pachovou stopu zmizelého... Hledej... Hledej...

Už jsem lapená, a to ještě ani nevím, kdo se za písmem skrývá. Vydávám se za přeludem, uhranutá jeho přáteli dřív než jeho vlastním životem. Zatím nevím, jak se jmenuje, ale ty stránky jsou jako klíčová dírka, jíž pozoruji zmizelý svět, jemuž se žádný jiný nevyrovná.



*Michèle S.*  
*Hameau de la Chapelle*  
*Cazillac*

Podle poštovního razítka je balíček odeslaný z města Brive-la-Gaillarde. Jak to, že tak výsostně pařížské adresy dorazily z nějakého Brive-la-Gaillarde?

V inzerátu uvedeném na portálu eBay se uvádí, že prodejcem je starožitnice bydlištěm asi třicet kilometrů od Brive-la-Gaillarde, v půvabné vesničce jménem Cazillac, ležící v jednom ze zelených údolíček vápencové plošiny Martel v departementu Lot. Cazillac má sotva pět set obyvatel a je – nepříliš – známý svým románským kostelem s věží z 12. století, obecními veřejnými prádelnami, chlebovou pecí a sauvatským křížem, jenž jako symbol označující 45. rovnoběžku stojí přesně na půl cesty mezi severním polem a rovníkem. Takže odtud pochází můj zápisník! Ze ztraceného bodu na Zemi, který ale leží v přesném středu naší severní polokoule.

Objevila jsem i jméno surrealistického umělce pocházejícího z nedalekého okolí. Ale kdo zná Charlese Breuile? Zjevně ani Breton, ani Braque, ani Balthus...

Na plošinu Martel jezdívala i Édith Piaf. V padesátých letech několikrát pobývala v domě s pečovatelskou službou několik kilometrů odsud. Po setmění se chodívala modlit do zchátralého kostelíku přilepeného ke skále. Prý zaplatila i opravu vitráží a od faráře si vymínila slib, že o tom do její smrti nic neřekne. Co když to byla Édith Piaf? Přátelila se s Cocteauem, koncem druhé světové války se poznala s Aragonem, fotografoval ji Brasai.

Prodejkyňě zápisníku však v rychlé odpovědi na můj e-mail všechny spekulace kolem Édith Piaf a Cazillacu rozptýlila: „Před několika lety jsem koupila sadu dvou zápisníků Hermès v rámci příjemné dražby v městečku Sarlat v kraji Périgord. Víc o tom nevím, ale znám adresu pořadatele dražby, můžu se ho zeptat, zda nemá informace o prodejcích. Nic neslibuju, ale dám vám vědět.“

Slib dodržela a asi za měsíc se dozvídám, že pouzdra na diáře prodala žena pocházející z nedalekého města Bergerac, osobně je, ještě s dalšími předměty, přinesla pořadateli aukcí starožitností v Sarlatu. Michèle zjistila i přesné datum konání dražby v Sarlatu, bylo to 24. května 2013.

Ohledně dalších informací mi radí obrátit se přímo na ředitele dražební síně v Sarlatu. Ukáže se však, že je to nemožné – nejdřív je na dovolené, potom má příliš práce a nakonec mi dá na srozuměnou, že ho romaneskní příběh nalezeného notýsku ani za mák nevzrušuje: „O manželích, kteří ho prodali, toho moc nevím, jen to, že se nedávno odstěhovali hodně dale-



ko odsud. S lidmi v adresáři podle mě nejspíš nemají nic společného. Anebo o tom nechtějí mluvit.“

On sám o tom zjevně „nechce mluvit“. Po několika větách do telefonu a následujících dvou nebo třech e-mailech dělá vše pro to, aby mi zahradil cestu k bývalým vlastníkům notýsku.

Chci ho obměkčit, a tak mu říkám, že můj otec také pořádal dražby. A vůbec nelžu! Jako dítě jsem si celé dny hrála mezi umakartovým nábytkem, provenzálskými almarami, otvírala zrezivělé kovové krabice, vysunovala vrzající zásuvky. Celou dobu jsem doufala, že mezi starými alby, kapesními hodinkami naházenými bez ladu a skladu spolu se starými klíči nebo pod hromádkami ještě naškrobených prostěradel najdu nějaký poklad. Vzpomínám si na trochu štiplavý pach starého prachu, na oblaka jemných, žlutých pilin, vznášejících se z nábytku prožraného červotočem. Často se hovořilo o „pozůstalosti bez dědiců“. Byla jsem smutná z osudu lidí, kteří zemřou bez příbuzných a jejichž nábytek se během sobotního dopoledne rozprchne do všech světových stran. Vzpomínám si na dražby za jeden frank, na soubory předmětů za pět franků, na otce, který vypadal, že si hraje s kladívkem, a přitom křičel „podruhé... potřetí...“, i na jásající kupce, když si odnášeli vydražené zboží. Jeden z jeho přátel hovořil o jeho podniku jako o „kasinu chudých“.

A tak na provozovatele dražební síně v Sarlatu naléhám. Ujišťuji ho, že se v jeho řemesle trochu vyznám... Chápu, že musí dodržovat určitá pravidla... Vcítuji se

do něj, hovořím co nejroztomilejším tónem... Zůstává však neoblomný. Ne a ne z něj vypáčit novou adresu prodejců ani se dozvědět, jaké další předměty mu svěřili. Je svolný pouze k tomu, že jim přepoše můj dopis, na nějž nikdy neodpovědí. I on mi přestane odpovídat na e-maily.

„Jedná se o choulostivou věc a já je nemohu k ničemu ‚legálně‘ nutit, hrozily by mi právní sankce.“

Vím, že po právní stránce má pravdu. Můj otec mi to potvrdil: „Jméno prodejce musí zůstat v tajnosti.“ Byl to, myslím, jeden z našich posledních vážných rozhovorů... Jenom se podivil tolika tajnostem kolem tak obyčejné věci. On by byl jistě vstřícnější. Nakonec s úsměvem uzavřel: „Přece se nejedná o Picassa!“ A proč by se vlastně nemohlo jednat o něj? Hned jsem si to ověřila: obě písmata bohužel spolu nemají vůbec nic společného.

Otcova poznámka mě však nahlodala, čtu si znovu a pozorněji poslední e-mail od majitele dražební síně: proč mi vykládá, že ty manžele skoro nezná? Určitě je zná dost dobře, když ví, že se „nedávno“ odstěhovali „hodně daleko“! A musel je kontaktovat, když s takovou jistotou tvrdí, že „s lidmi v adresáři nemají nic společného“ a že o tom „nechtějí mluvit“! Proč takové tajnosti? A na zápisník se vůbec nezeptal. Působil dojmem, že ho ze všeho nejvíc obtěžují moje otázky.

Netuší však, kolik energie je umíněná ženská schopná věnovat záhadě spadlé z nebe. Neví, že pro mě se jedná o hotový poklad! A i když se mi zavírají dveře do dražební síně v Sarlatu, můj notýsek zůstává

dál otevřený do světa uhrančivého tak, jak si jen stěží dokážeme představit.

Musí existovat nějaké vysvětlení, důvod, proč jednoho dne kdosi v Bergeracu vyhrabal staré kožené bordó pouzdro a rozhodl se jej prodat, aniž z něj odstranil všechn obsah. Možná by stačilo najít Bergerac na mapě: sídlo podprefektury v departementu Dordogne v jižní části historického kraje Périgord, jen sto kilometrů cesty z Bordeaux, Brive-la-Gaillarde, Cahors či Angoulême, ale šest set ze Saint-Germain-des-Prés. Kdo mohl žít či zemřít v Bergeracu a přitom se znát se všemi, kdo něco znamenali v Paříži?

Na Wikipedii nacházím seznam „osobností se vztahem k městu“. Z nich se mohli v padesátých letech setkávat s velikány uvedenými v notýsku následující lidé:

- Desha Delteilová, klasická tanečnice, proslavená akrobatickými figurami;
- Hélène Ducová, herečka;
- Jean Bastia, režisér a scénárista;
- Jean-Marie Rivière, herec, divadelní režisér a ředitel varieté;
- Juliette Gréco.

Nikdo z nich plně neodpovídá souboru jmen uvedených v zápisníku. Dokonce ani Juliette Gréco; v jejím adresáři z roku 1951 bychom spíš našli lidi jako Jean-Paul Sartre, Boris Vian, Joseph Kosma... Svět z notýsku není přímo ten její.

Ale nakonec na to přijdu. Dotáhnu pátrání do konce. Dozví se, komu zápisník patřil.

